

MUNI
PED

4. seminář

Retroaktivita a analogie v právu. Prameny práva. Právní řád ČR.

JUDr. Radovan Malachta
jarní semestr 2022

Retroaktivita v právu. Analogie v právu.

Systematicky patří k předchozí přednášce (zvláště retroaktivita)

Retroaktivita v právu

- souvisí s časovou působností právní normy
- normy působí do budoucnosti
- retroaktivita = zpětná působnost („do minulosti“) – jen výjimečně
- **pravá retroaktivita**
  - účinnost právní normy nastane dříve než platnost právní normy
  - pouze výjimečně a nutně výslovně (viz čl. 40/6 Ústavy – trestní právo)
  - právní vztah vznikne 1.5.2021, ale účinnost právní normy 1.1.2022
- **nepravá retroaktivita**
  - není to retroaktivita – proto nepravá
  - právní vztah vznikne 1.5.2021 a trvá dodnes, účinnost nové právní normy 1.1.2022 – do této doby (1.1.2022) se řídí obsah právního vztahu starou právní úpravou, od 1.1.2022 novou právní úpravou
  - vznik toho právního poměru (1.5.2021) podle staré právní úpravy
  - přechodná ustanovení v právním předpise

Příklad 1 ze zadání na seminář

Článek 40/6 Ústavy ČR

- *Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.*

§ 3074/1 občanského zákoníku

- *Nájem se řídí tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti, i když ke vzniku nájmu došlo před tímto dnem; vznik nájmu, jakož i práva a povinnosti vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se však posuzují podle dosavadních právních předpisů. To neplatí pro nájem movité věci ani pro pacht.*

Analogie v právu

- týká se tzv. mezer v právu/zákoně
- právní předpisy neupravují vše (to ani nejde)
- chybí právní úprava – nahradí se právní normou, která upravuje podobný typ lidského chování – bude upraveno analogicky = podobným způsobem

analogie zákona (legis)

- analogii hledáme v tomtéž právním předpise u jiných právních norem (hledáme nejbližší ustanovení co do cíle/účelu)

analogie práva (iuris)

- analogii hledáme v právním odvětví či právu, často pomocí obecných právních zásad

§ 10 občanského zákoníku – SOUKROMÉ PRÁVO

(1) Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.

(2) Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.

**MUNI
PED**

Prameny práva

Materiální a formální prameny práva

– materiální prameny práva

- zdroj, odkud právo vychází (zdroj obsahu práva)
- společenské, kulturní, historické, přírodní, geografické události jako zdroj obsahu práva
- právem neupravené události, které bylo či bude potřeba právně upravit
- právo reaguje na společenský vývoj

Příklady?

– formální prameny práva

- zdroje, které obsahují právo – zde právo najdeme
- forma = vnější podoba, obsahují právní normy
- pouze tyto znamenají existenci právní normy

Základní formální prameny práva

- normativní právní akt
- normativní právní smlouva
- soudní precedens
- právní obyčej

Normativní právní akt

= právní předpis

- typický pro kontinentální právní kulturu
- vytvořený legislativní činností (orgány veřejné moci, které mají pravomoc)
- akt = **nevzniká** na základě shody (konsensu, smlouvy)
- obecně závazné
  - odlišení od individuálního právního aktu – nejsou prameny práva, dopadají na konkrétně určené jednotlivce – například rozsudek soudu; zatímco normativní – neurčitý počet subjektů a případů
- psané právo (textem mohou být vyjádřena pravidla chování)
- dělení – viz dále

Normativní právní smlouva

- vznikají na základě shody (konsensu) stran – typicky států či mezinárodních organizací
- nevytváří je legislativní činnost státu – základem je ona shoda
- obecně závazné
- psané
- často mezinárodní smlouvy, ale také některé vnitrostátní (kolektivní smlouvy v pracovním právu)
- normativní právní smlouvu – opět normuje chování pro neurčitý počet případů a subjektů, proto nespádají individuální smlouvy (např. kupní smlouva mezi kupujícím a prodávajícím)

Soudní precedens

- typické pro angloamerickou právní kulturu (common law)
- nepsané právo
- soudcovské právo – právo tvoří soudy
  - vydají první rozhodnutí ve věci – např. spor mezi dvěma osobami
  - takové rozhodnutí je závazné pro další obdobné případy do budoucnosti – stane se obecným pro všechny
  - další soudci musí rozhodovat v souladu, pokud ne – nutné zdůvodnit
- doktrína stare decisis – nižší soudy musí setrvat na precedentu vyšších soudů

- v ČR: nejsou pramenem práva (máme normativní právní akty, normativní smlouvy); výjimka – některé nálezy Ústavního soudu („negativní zákonodárce“)
- soudci v ČR netvoří právo (max. dotváří)
- rozhodnutí soudů = judikatura – otázka závaznosti

Právní obyčej

- vzniká spontánně dlouhodobým opakovaným užíváním (zvyk, tradice)
- nevzniká legislativní činností státu, stát je uznává
- 2 znaky:
  - usus longaevus = dlouhodobé opakované užívání pravidla
  - opinio necessitatis/iurus = uznání právní závaznosti státem (mezinárodním společenstvím) – tj. i sankcionování
- nepsaná pravidla, ale bývá písemně uchopeno
- nutno odlišit od **zvyklostí** (individuální, mezi jednotlivci)

Další

- **obecné právní principy**
  - též obecné právní zásady
  - někdy se ani neuvádí mezi prameny práva (jsou prameny, pokud psané právo nestanoví jinak)
  - prolínají právní řád (i více právních řádů)
  - příklady: neznalost zákona neomlouvá, smlouvy se musí dodržovat, zásada dobré víry, právní jistoty a předvídatelnosti, v pochybnostech ve prospěch atd.
- **teoretické doktríny, právní nauka**
  - v angloamerické právní kultuře, u nás ne

**MUNI
PED**

Právní řád ČR

Pojem právní řád ČR

- právní řád obecně
  - soubor (systém) pramenů práva, které obsahují právní normy
- právní řád ČR
  - soubor pramenů práva platných na území ČR (právní normy, které mají působnost na území ČR)
- právní síla
  - určuje vztahy mezi prameny práva
  - základ hierarchie mezi prameny práva
  - podle orgánu, který právní předpis vydal
  - akty s nižší právní silou nemohou být v rozporu s akty s vyšší právní silou

Hierarchie mezi prameny práva

Přehled normativních právních aktů ČR

Ústavní
zákony

Zákony

Zákonná opatření

Nářizení
vlády

Vyhlášky
ministerstev

Obecně závazné
vyhlášky obce

Nářizení
obce

Nářizení
kraje

Obecně závazné
vyhlášky kraje

Nálezy
ÚS

Dělení

– primární

- vyšší právní síla než sekundární prameny
- ústava, ústavní zákony, zákony, zákonná opatření

– sekundární = podzákonné

- nesmí být v rozporu s normativními právními akty vyšší právní síly

Základní
dělení

– původní = originární

- orgány moci zákonodárné
- Ústava, ústavní zákony, zákony, zákonná opatření, obecně závazné vyhlášky obce a OZV kraje

– odvozené = derivativní

- nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a jiných správních úřadů, nařízení krajů a obcí
- odvozují se od původních předpisů (na základě a v jejich mezích) – potřebují zmocnění
- taktéž (ale tím si nepleťme hlavu) rozhodnutí prezidenta s obecnou norm. pravomocí - amnestie

Dělení podle
orgánu

Trochu ústavního práva .... odvozené normativní právní akty

Článek 78 Ústavy ČR

- *K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.*

Článek 79/3 Ústavy ČR

- *Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.*

Kdo/co
zmocňuje?

Ústava (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.)

- nejvyšší právní síla
- ústavně-konformní výklad
- **ústavní pořádek** = Ústava, Listina základních práv a svobod, ústavní zákony
- Listina základních práv a svobod – není to zákon, je to **usnesení předsednictva** České národní rady (usnesení č. 2/1993 Sb.)

Zákony a zákonná opatření

– zákon

- legislativní proces

– zákonné opatření

- pravomoc Senátu ČR tehdy, když je rozpuštěna Poslanecká sněmovna
- ve věcech, které nesnesou odkladu; nelze ve všech oblastech
- návrh vlády
- nutná ratihabice na prvním jednání Poslanecké sněmovny – jinak jako by nebylo
- příklad: zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí (zrušeno k r. 2020)

Podzákonné právní předpisy

- nařízení vlády
  - provádí zákon (v mezích zákona)
  - generální (ústavní) zmocnění – čl. 78 Ústavy ČR – není potřeba zákonné zmocnění
- vyhlášky ministerstev (a jiných ústředních orgánů)
  - na základě a v mezích zákona – čl. 79/3 Ústavy ČR – je potřeba zákonné zmocnění
- nařízení obcí a krajů
  - tzv. přenesená působnost – stát svěřil výkon státní moci ve vymezených oblastech
  - zákonné zmocnění
- obecně závazné vyhlášky obcí a krajů
  - tzv. samostatná působnost
  - není potřeba zákonné zmocnění, nejsou odvozeny od zákona – proto jsou původní (neodvozené)

Nálezy Ústavního soudu

- pouze nálezy, které ruší zákony a jiné právní předpisy (či ustanovení), které jsou v rozporu s ústavním pořádkem (protiústavní) či zákonem
- právní síla jako zákon

Další prameny

- prameny mezinárodního původu
  - typicky mezinárodní smlouva, příp. mezinárodní obyčej
  - aplikační přednost mezinárodních smluv před zákonem (čl. 10 Ústavy ČR)
- prameny unijního původu
  - primární a sekundární právo EU
  - aplikační přednost před zákonem (i ústavním) – vyplývá z judikatury SD EU

Viz 5. seminář

Součástí právního řádu ČR jsou tedy:

prameny vnitrostátního původu

prameny unijního původu

prameny mezinárodního původu

Sbírky

– Sbírka zákonů

- seznam právních předpisů s celostátní působností (tedy ne ty podzákonné)
- zákon č. 89/2012 Sb., zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb. atd.
- nabytí platnosti (vyhlášením)
- i nálezy ÚS z předchozího slide

– Sbírka mezinárodních smluv

- sdělení Ministerstva zahraničních věcí
- nemá vliv na platnost mezinárodní smlouvy

Příklad 2 ze zadání na seminář

- výskyt nového onemocnění COVID-19
- zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19
- občanský zákoník
- kupní smlouva mezi prodávajícím a kupujícím
- trestní řád
- změna formy vlády z demokracie na autokracii
- mezinárodní smlouva o právní pomoci v občanských věcech mezi Českou republikou a Rumunskem
- pracovní smlouva mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem
- rozsudek Městského soudu v Brně ve věci krádeže

- obecně závazná vyhláška statutárního města Brna o místních poplatcích
- nařízení EU o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR)
- nálezn Ústavního soudu, kterým se rušila část zákona o pomoci v hmotné nouzi
- směrnice EU o právech spotřebitelů
- darovací smlouva
- zákonné opatření o dani z nabytí nemovitých věcí
- trestní příkaz Okresního soudu Brno-venkov (typ rozhodnutí soudu)
- mezinárodní úmluva o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (ČR je smluvním státem)

Příklad 3 ze zadání na seminář

- občanský zákoník – Ústava ČR
- trestní zákoník – nařízení vlády o seznamech návykových látek
- nařízení vlády o minimální mzdě – zákoník práce
- obecně závazná vyhláška obce o stanovení koeficientu pro výpočet daně z nemovitých věcí – zákonné opatření o dani z nabytí nemovitých věcí
- vyhláška (ministerstva životního prostředí) o podrobnostech nakládání s odpady – obecně závazná vyhláška obce o stanovení obecního systému odpadového hospodářství
- vyhláška ministerstva práce a sociálních věcí – nařízení vlády

Příklad 4 ze zadání na semináře

- nařízení Evropského parlamentu a Rady EU o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech – zákon o mezinárodním právu soukromém
- občanský zákoník – mezinárodní úmluva o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

**MUNI
PED**

**Děkuji za pozornost
malachta@mail.muni.cz**

Obrázky staženy z google obrázků.